

Žaža, Stanislav

Roman Mrázek šedesátníkem

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1982, vol. 31, iss. A30, pp. [7]-9

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101808>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ROMAN MRÁZEK ŠEDESÁTNÍKEM

Do řad jubilantů vstoupil, jakkoli se to zdá stěží uvěřitelné, Roman Mrázek, profesor ruského jazyka na filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně. Narodil se 21. 11. 1921 v Letovicích (okres Blansko); na fakultu přišel na začátku druhé světové války, v roce 1939, ale násilné uzavření českých vysokých škol způsobilo, že studium oboru ruština-historie ukončil až v roce 1947. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Kurz, V. Machek, z historiků pak J. Macůrek.

V letech 1948—52 byl R. Mrázek pedagogicky činný na středních školách; teprve v r. 1952 se dostává jako lektor ruštiny na Janáčkovu akademii múzických umění v Brně a odtud přechází pak jako odborný asistent na univerzitu. Od roku 1954 působí již trvale na katedře rusistiky filozofické fakulty. Jeho kvalifikační růst je plynulý: v roce 1952 získává titul PhDr., v roce 1960 vědeckou hodnost CSc.; během dvou let se habilitoval a po 6 letech docentury se v roce 1968 stává mimořádným profesorem.

Akční rádius Mrázkovy vědecké, pedagogické i organizační a veřejné činnosti je rozsáhlý. Vyškolil několik aspirantů a mnoho doktorandů i diplomantů; je členem redakční rady Spisů a Sborníku prací FF UJEP, po řadu let pracoval v redakčním kruhu časopisu Čs. rusistika, spoluredigoval několik sborníků, dlouhou dobu působil jako vědecký tajemník brněnské odbočky Jazykovědného sdružení ČSAV, angažuje se jako člen vědeckovýzkumné komise fakulty atd. V šedesátých letech hostoval na univerzitě v Greifswaldu (1964/65) a ve Würzburgu (1969/70), uskutečnil tříměsíční studijní pobyt v SSSR (1963/64), kde kromě toho krátkodobě pobýval několikrát, naposledy v roce 1981. Přednášel mnohokrát v zahraničí (v SSSR, NDR, NSR, Švédsku, Bulharsku, Rumunsku). Zúčastnil se čtyř slavistických sjezdů (v Moskvě, Sofii, Praze a Varšavě) a řady domácích i zahraničních symposií. Za svou činnost pedagogickou byl vyznamenán titulem Vzorný pedagog UJEP (1961) a v roce 1979 mu byla filozofickou fakultou udělena stříbrná medaile B. Václavka.

Již první Mrázkovy stati (1951—53) svědčily o tom, že v něm vyrůstá badatel mnohostranného zájmu o lingvistickou problematiku a širokého pracovního záběru. Osou jeho výzkumné činnosti se stalo bádání o ruské syntaxi, k němuž od počátku přistupuje důsledně z hlediska konfrontačního. Svou pozornost původně zaměřil na jednočlenné věty, jimž byla věnována už jeho

disertace (1952). Později se k této tematice vrátil několikrát (1954—57). Dalším tématem, které ho zaujalo, je problematika pasíva v souvislosti s jednočlennou/dvoječlennou větnou strukturou (1953, 1968, 1970). Soustavný zájem věnoval Mrázek výzkumům v oblasti pádosloví. Psal především o funkcích instrumentálu (1960—61) a systematicky je zpracoval ve své první samostatné monografii *Sintaksis ruského tvoritelného* (Praha 1964). Jeho oku však nešla ani syntax druhých pádů, a to staroslověnského dativu (1963) a ruského genitivu s předložkou *у* (1962, s J. Brymem). Třetím okruhem badatelských zájmů jubilantových je průzkum obsahové stránky ruské a slovanské věty z hlediska modálních, emocionálních a hodnotících postojů mluvčího. Spadají sem jednak jeho stati o emocionalitě v syntaxi (1960, 1964), jednak pozdější výzkumy vížící se k tematice III. syntaktického symposia v Brně v r. 1971.

Na rozsáhlém materiálovém výzkumu jsou založeny zobecňující Mrázkovy stati teoretického charakteru. K nim patří práce o problematice predikace a predikátu, o větných schématech (1967—59, 1962), o typologii věty (1968—70, 1978), o větných členech, syntaktických vztazích a syntagmatice (1958, 1961, 1967—70), o syntaktických příznacích slovesa, valenci a intenci (1964, 1970), o metodologii syntaktického popisu (1962, 1965—66), o klasifikaci souvětí (1967). Postupně se Mrázkův zájem přenáší na studium historického vývoje ruštiny a ke srovnávacímu studiu dalších slovanských jazyků (1958, 1962, 1967, 1969, 1971, 1973).

Ze stručného přehledu nejdůležitějších sfér jubilantových zájmů, v němž zůstaly na okraji i dílčí, ale nikoli nevýznamné jeho zásahy do jiných oblastí lingvistického výzkumu, např. do akcentuace (1965—67, 1969) a morfematiky (1972, 1979), se už snad alespoň zčásti rýsují příznačné vlastnosti Mrázkova vědeckého snažení. Je to především promyšlený záměr dospět od dvoustranných, analyticky konfrontujících sond k široce pojatému a teoreticky hluboce fundovanému syntetickému popisu věty ve slovanských jazycích. Tento záměr má v celé šíři splnit téměř už dokončená Mrázkova publikace o srovnávacím popisu slovanské jednoduché věty. Z celé vývojové linie Mrázkovy publikační činnosti je patrné, jak zevrubně a usilovně promýšlí dílčí problémy, jak se k nim často i několikrát vrací a znovu je osvětluje z různých stran, než přistoupí k jejich syntetickému zpracování.

Příznačné pro jubilanta je dále to, že se v duchu marxisticky orientované lingvistiky ve své práci nikdy neodtrhl od spolehlivého materiálového základu, že se nedal své libivými teoretickými spekulacemi a různými módními výstřelky, ale že věren tradicím svých učitelů — Trávníčka, Havránka, Machka i jiných — své teoretické závěry vždy úzkostlivě konfrontuje s jazykovými fakty.

A konečně je třeba zdůraznit uvědomělé sepětí Mrázkovy vědecké činnosti s potřebami praxe, zejména školní. Původem z kantorské rodiny, je veden svou dávnou láskou k ruštině a hlubokým vnitřním vztahem k historii, kultuře a lidu SSSR, a proto usiluje odedávna o to, aby se znalosti ruštiny v nejširší naší veřejnosti neustále zdokonalovaly. Proto se věnuje se zaujetím výuce (v nedávné době přednášel jako profesor 17 hodin týdně na filozofické a pedagogické fakultě), píše do metodických časopisů a bedlivě sleduje a aktivně podporuje činnost MAPRJAL. Proto tak pečuje o to, aby jeho stati, byť i sebe-teoretičtější, vynikaly jasným podáním a jazykovou vytříbeností.

V této souvislosti je třeba s uznáním připomenout jeho podstatnou účast

na kolektivních publikacích, jako je *Příruční mluvnice ruštiny* z r. 1960/61 (vydaná r. 1979 již potřetí), která je přes své nároky na teoretickou a metodologickou originalitu (neboť je to vskutku první vědecky konfrontačně pojatá mluvnice ruštiny u nás) určena širokému okruhu zájemců, a *Školní mluvnice ruštiny* (vydaná od r. 1968 již osmkrát), která v pravém smyslu slova učebnicí je. Před nedávnem dokončil R. Mrázek skriptum z historického vývoje ruštiny (za dílčí účasti doc. G. Popovové z Minska) a v současné době je členem autorského kolektivu ústředně plánované vysokoškolské učebnice historického vývoje.

Z řady Mrázkových zásluh o naši rusistiku a slavistiku jmenujme ještě tři: Je to především jeho zásluha o existenci obšírné bibliografické kartotéky jazykovědných slavik, jejímuž budování věnuje jubilant soustavnou péči již čtvrt století a která dobře slouží mnoha našim i zahraničním zájemcům. Je to dále jeho výrazný podíl na organizování brněnských syntaktických symposií s mezinárodní účastí (1961, 1966, 1971, 1976), jež si získala dobré jméno v naší i zahraniční slavistické veřejnosti. A v neposlední řadě připomeňme i jubilantův trvalý podněcující i osobitým humorem prodchnutý zájem o jazyk a o vše, co s ním souvisí; zájem, jímž v nejlepším smyslu slova znepokojuje své spolupracovníky, kolegy i studenty a dává jim tak impulsy k novému promýšlení nejrůznějších problémů.

Přejeme všichni Romanu Mrázkovi, aby ho po mnoho příštích let neopustilo jeho zdraví ani jeho životní optimismus a abychom se z jeho pera dočkali ještě mnoha podnětných prací.

Stanislav Žaža